

Clave slovac de Interlingua – Slovenský kľúč od Interlingvy

Gramatika medzinárodného jazyka Interlingua na dvoch stranách – k preštudovaniu stačí jedna hodina

Výslovnosť – ako je nám bežne známa, aj z mnohých medzinárodných slov (prípadne podľa pôvodu slova):

- c** - pred e, i, y ako **c**: Cicero, cystitis;
inak ako **k**: circa, cacao, client, nocturno, ad hoc
- g** - ako **g**; výnimočne ako **ž** (v koncovke -age):
generic, genio ale garage, etage, blamage [-ž]
- j** - ako **ž**: pyjama, jargon, jornalista;
- s** - medzi dvoma samohláskami ako **z**: rosa, these;
inak vždy ako **s**: saper, professores, sinus, status
- t** - ako **t**: tarifa, tandem; ale v -tia/-tio/-tiu/-tie[n]
ako **c**: potentia, nation, reception, recitation
- ch** - ako **k**: character, schola; inak podľa pôvodu slova:
chef [šef], chance [šance], charlatan [šarlatan],
chec [ček], Chile [čile]

Pravopis – taktiež bežné medzinárodné: elephante, telephono, systema, pathetic, philosophia; je možný aj zjednodušený pravopis: telefono, foto, sistema, tirano, filosofia, patetic, ale v tom istom texte treba dôsledne používať buď klasický alebo zjednodušený pravopis.

Prízvuk je na slabike pred poslednou spoluhláskou:
nation, national, libro, anatomia.

Koncovka množ. čísla -s prízvuk neovplyvňuje:
nationes, libros, profesores.

V odlišných prípadoch je v cvičných textoch prízvuk vyznačený: tempore, homine, ordine, optime.

Člen - určitý/neurčitý (artículo definite/undefinite) **le, un**:
le patre, un patre; le editor, un editor

Podstatné meno (substantivo(sb)) má koncovky obvyklé v medzinárodných slovách, nedeformuje ich:
volt, colibri, campo, laterna, Italia

Ženský rod sa zdôrazní koncovkou **-a**:

amico (priateľ) – amica (priateľka), cavallo (kôň) –
cavalla (kobyľa); asino (osol) – asina (oslica)

Množné číslo (plural) sa končí na **-s**:

homines, libros, tempores (časy);

- po spoluhláske na **-es**: nationes, profesores

Prídavné meno (adjectivo(adj)) má obvykle neutrálnu koncovku **-e**: parve (malý), celere (rýchly), forte (silný), nigre (čierny), breve (krátky); ale aj iné koncovky: national, egal, anatomic. V mn.čísle ostávajú prídavné mená nezmenené: le eventos politic (politické udalosti), nationes unite (zjednotené národy) parve infantes (malé deti).

Zámená (osobné) (pronomines (personal)(pro):

io = ja, tu = ty, ille = on, illa = ona, illo = ono
nos = my, vos = vy, illes = oni, illas = ony (žen. rod)
illos = ony (stredný rod)

Interlingua má len prirodzený rod, všetky ostatné podst. mená sú rodu stredného - zámená illo, illos.

3. a 4. pád: me, te, le, la, lo, nos, vos, les, las, los.

Neosobné zámeno je **il**:

il pluve (prší)
il es periculose (je nebezpečné),
il es difficile (je ťažké)

Zámená privlastňovacie (pronomines possessive):

mi = môj, tu = tvoj, su = jeho/jej,

nostre = náš, vostre = váš, lor = ich

Samostatne: le mie, le tue, le sue, le nostre, le vostre,
le lore; v mn.č. s koncovkou **-s**:

mi camera e le tue (moja izba a tvoja)

vostre parentes e le mies (vaši rodičia a moji).

Zámená ukazovacie (pronomines demonstrative):

iste = tento/táto/toto; ille, celle = onen, oná, ono.

Samostatne: iste, ista, isto; celle, cella, cello. Napr.:

Celle domo es moderne, isto non

(Tamten dom je moderný, tento nie)

Skloňovanie (declination):

Podstatné a prídavné mená sa nemenia, majú vždy tvar

1. pádu. 2. pád sa vyjadrí predložkou **de**, s členom **le del**;

3. pád predložkou **a**, s členom **le al**. Napr.:

de mi fratre (môjho brata)

de nostre amicos (našich priateľov)

del corpore human (ľudského tela)

a tu matre (tvojej matke)

al grande citates (veľkým mestám)

4. pád býva za slovesom: Le occasion face le robator
(príležitosť robí zlodeja)

Sloveso (verbo (vb)) - neurčitok sa končí na -ar, -er, -ir:
amar (milovať), vider (vidieť), venir (prísť)

Slovesný kmeň je teda zakončený na -a, -e, -i: ama, vide,
veni. Tieto tri kmene sú potrebné na pravidelné,
nedeformované tvorenie medzinárodných slov:

administration, correspondentia, definitive atď...

Niektoré slovesá zakončené na -er, -ir majú ešte jeden
kmeň, tzv. supinum; oba kmene sú nutné k tvoreniu

medzinár. slov: ager (konať) – agenda, agitator; ale:

action, active, radioactive atď..

vider (vidieť) - evidente, evidentia; ale: television,
revisor, audiovisual.

Časovanie slovies (tempores del verbo) - pre všetky
osoby je rovnaký tvar.

Čas prítomný (presente) vzniká z neurčitku po odtrhnutí
koncovky **-r**:

io canta, tu veni, illa plora, nos parla, illes vide.

Rozkazovací spôsob (imperativo) = ako čas prítomný
bez osob. zámena: canta!, veni!, prende!, audi!
(spievaj/te!, príď/te!, príď/te!, počúvaj/te!)

Zdvorilostná forma:

Vole ben cantar! (Chcíte dobre/Buďte dobrý spievať)

Canta per favor! (Spievaj/te, prosím)

Pre 1.os.mn.č. sa používa pomocný tvar **vamos**:

Vamos cantar! (Spievajme!, Poďme, spievať!)

Minulý čas (passato) -k prítomnému času pridáme **-va**:

io cantava, vos prendeva, tu finiva atď...

Budúci čas (futuro) - k prítomnému času pridávame **-ra**.

Táto koncovka je vždy prízvučná:

io cantara, tu scribera, nos audira, illes venira
(budem spievať, napíšeš, budeme počúvať, prídu)

Spôsob podmieňovací (conditional) - k prítomnému

času pridáme **-rea**. Prízvuk je vždy na **-rea**:

tu cantarea, nos viderea, il audirea

Nos venirea, si nos haberea tempore.

(Prišli by sme, keby sme mali čas.

Prechodník prítomný (participio presente) má koncovku

-ante, -ente, -iente: cantante (spevajúc), scribente (píšuc)

audiente (počúvajúc), veniente (prichádzajúc), finiente

Príčasť minulé (participio passate) - slovesá končiace

na **-ar** – majú koncovku **-ate**: cantate (spievaný), parlate

Slovesá končiace **-er, -ir** majú koncovku **-ite**:

prender = prendite (zobraný), venir = venite (došlý)

scriber = scribite (napísaný); finir = finite (ukončený)

Pomocné slovesá (verbos auxiliar) sú 2: **haber** (mať) a

esser (byť). Sloveso haber má v prít. čase skrátený tvar:

io ha (namiesto io habe). Používa sa k tvoreniu zloz.

min. času: io ha vidite (uvidel som / mám videné)

nos ha finite (skončili sme / máme skončené)

tu ha prendite (vzal si / máš vzaté)

illes ha audite (počuli / majú vypočuté)

Sloveso **esser** (byť) má v prít. čase skrátený tvar:

io esse skrátené **io es** (ja som)

min. čas **io esseva** skrátené **io era** (bol som)

bud. čas: **io essera** skrátené **io sera** (ja budem)

podm. spôsob: **io esserea** = **io serea** (bol by som)

rozk. spôsob: **sia** (bud'te!)

Sia contente! (Buď spokojný, buďte spokojní!)

Pom. sloveso **esser** sa používa na tvorenie trpného rodu:

io es laudate (som pochválený)

le littera era/es/sera scribite (list bol/je/bude napísaný)

Príslovky (adverbios (adv)) odvodené z prídavných mien

majú príponu **-mente** (ukončené na **-c** majú **-amente**):

felicemente (šťastne), simplemente (jednoducho)

practicamente (prakticky), pacificamente (pokojne)

Často používané príslovky majú skrátený tvar:

certo (zaiste), presto (hneď), subito (náhle)

primo (po prvé), secundo (po druhé) ...

Stupňovanie /comparison/ príd. mien a prísloviek:

plus/minus + adj/adv = väčší /menší:

plus grande (väčší), minus grande (menší)

le plus/minus + adj/adv = najväčší / najmenší:

le plus bon (najlepší)

Porovnanie tak-ako = tanto-cómo, než = que:

Tu es plus grande que io (ty si väčší než ja).

Vedľa pravidelných tvarov majú niektoré príd. mená a

príslovky vedľajšie tvary nám známe zo slov meliorácia,

optimista, pesimista, minimálny, maximálny...

bon, melio, le melio / optime, mal (zlý), peyor, le pessimo.

Príslovky: ben, melio, optimo, mal, pejo, pessimo.

Tiež: benissimo (veľmi dobre) pianissimo, fortissimo

Číslovky základné (numeros cardinal):

1 un, 2 duo, 3 tres, 4 quatro, 5 cinque, 6 sex, 7 septe,

8 octo, 9 nove/m, 10 dece/m, 11 dece-un, 12 dece-duo ...

20 vinti, 30 trenta, 40 quaranta, 50 cinquanta, 60 sexanta

70 septanta, 80 octanta, 90 novanta, 100 cento, 200 duo

centos, 1.000 mille, 3000 tres milles; million, milliardo

1971 = mille nove centos septanta-un

3022 = tres milles vinti-duo

Radové číslovky (numeros ordinal):

1. prime, 2. secunde, 3. tertie, 4. quarte, 5. quinte, sexte, septime, octave, none, decime, dece-prime, vintesimo, trentesimo... Odvodeniny: primari, secundari, tertiar; quartetto, decimal; septimana (týždeň)

Zlomky (fractiones): $\frac{1}{2}$ = medie parte (polovičná časť)

$\frac{1}{3}$ = un tertio ; $\frac{1}{4}$ = un quarto ...

Najpoužívanejšie gramatické slová

ab = od

al (datív) = jemu, jej

alicun = nejaký/-á/-é

alsi = tiež

ancora = ešte

an = či (opyt. časť)

anque = tiež, aj

ante = pred

apud = vedľa, pri

assi = tak

ben que = hoci, aj keď

cata = každý/-á/-é

circa = asi, okolo

como = ako

con = s (predložka)

contra = proti

cuje (gen) = ktorého

-cunque -koľvek

del (gen) = od

depost = odvtedy čo

dum = pokiaľ, zatiaľ čo

dunque = tak, teda

durante = pokiaľ

e = a, i (spojka)

ecce = hľa, tu

etiam = tiež, aj, i

ex = z (predložka)

extra = mimo, okrem

forsan = hľadám

hic = tu

ibi = tam

il = ono (neosob. zám.)

in = v, do

infra = pod

insimul = spolu

inter = medzi

intertanto = medzitým

intra = vnútri, v

ipse = sám, sama, samo

iste = ten, tá, to

jam = už

juxta = spolu

le qual = ktorý/-á/-é

ma, sed = ale, avšak

malgrado = hoci

mesme = ten istý

mesmo = ba aj, dokonca

multe = mnohý/-á/-é

multo = veľmi

nam = pretože, lebo

necuno; nemo = nikto

nimis = príliš

no, non = nie

nonne? = pravda?

non ver? = nie pravda?

non ancora = ešte nie

necun = nikto

nulle = žiaden

nunc; ora = teraz, nože

nunquam = nikdy

nusquam = nikde, nikam

o = alebo, lebo

olim = kedysi

omne = každý, -á, -é

omnes = všetci

on (neos.) = sa

on parla = hovorí sa

pauco, poco = málo

per = čím?, cez

plure = mnohý, mnohí

plutosto = skôr

post = po, za

postea = neskoršie

presso = pri, u

pro = pre

pro que = lebo

qual = aký, aká, aké

quando = kedy

quanto = koľko

quasi = ako, skoro ako

que = čo, aby, že

qui = kto, koho

re, in re = čo sa týka

retro = späť, pred

satis = dosť

secundo = dl'a, podl'a

semper = vždy

si = áno, tak, keby, ak, keď

sia = bud'

sin = bez

sub = pod

super = nad

supertoto = predovšetkým

supra = nad, hore

tal = taký, taká, také

tamen = predsa

tanto = toľko

tosto = skoro, včas

toto = celkom, všetko

trans = za, cez

troppo = príliš

ubi - ibi = kde - tam

ubique = všade

ulle = nejaký/-á/-é

ultra = nad, mimo

unquam = raz

usque a = až do, po

verso = proti, k

viste que = vzhľadom

na to, že